

การส่งเสริมหลักสี่ปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทอง) ตำบลนาเหนือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกระบี่

THE PROMOTING OF THE FOUR SAPPAYA PRINCIPLES FOR BUDDHIST TOURISM MANAGEMENT AT MAHATHAT VAJIRAMONGKOL TEMPLE (BANGTHONG TEMPLE), NA NUEA SUBDISTRICT, AO LUEK DISTRICT, KRABI PROVINCE

พระครูสมุห์วิธวินท์ อคฺคฺปนฺณญฺ*, พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตาวณฺโณ (กิตฺติโกหฺมะ), สิทธิโชค ปาณะศรี

PhrakhruSamhuwidhavin Aggapañño*, Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora), Sittichok Panasree

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Arts Program in Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6603105007@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทอง) ตำบลนาเหนือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกระบี่ 2) เพื่อศึกษาหลักสี่ปายะ 4 ในพระพุทธศาสนา 3) เพื่อส่งเสริมหลักสี่ปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทอง) ตำบลนาเหนือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกระบี่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากพระสงฆ์ ไวยาวัจกร กรรมการวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน แล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทอง) เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่นำไปสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพ และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น 2) หลักสี่ปายะ 4 ในพระพุทธศาสนา เป็นหลักการสำหรับการเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งที่พักอาศัย เพื่อนกัลยาณมิตร สภาพอากาศ ใกล้เคียงแหล่งอาหาร และยารักษาโรค ตลอดจนการแวดล้อมด้วยผู้ทรงธรรม และทรงภูมิปัญญา เพื่อช่วยในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ได้รับผลจากการประพฤติปฏิบัติจนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึงมรรคผลนิพพาน 3) การส่งเสริมหลักสี่ปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทอง) เป็นรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ที่ต้องการเดินทางไปวัดทำบุญ ไหว้พระ ชมโบราณสถาน ทำให้เกิดความศรัทธาและพร้อมที่จะน้อมนำหลักธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจ และสติปัญญา

คำสำคัญ: การส่งเสริม, หลักสี่ปายะ 4, วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทอง), การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Abstract

This research paper aims to: 1) To examine the concepts of Buddhist-oriented tourism management at Wat Mahathat Wachiramongkol (Wat Bang Thong), Na Nuea Subdistrict, Ao Luek District, Krabi Province; 2) To study the principle of the Four *Sappaya* in Buddhism; and 3) To promote the application of the Four *Sappaya* for the management of Buddhist-oriented tourism at Wat Mahathat Wachiramongkol (Wat Bang Thong), Na Nuea Subdistrict, Ao Luek District, Krabi Province. This study employed a qualitative research methodology, focusing on documentary analysis and in-depth interviews. Key informants consisted of 20 participants, including monks, temple administrators, temple committee members, community leaders, and local residents. The findings were presented in a descriptive narrative form. The research results revealed the following: 1) The concept of Buddhist-oriented tourism management at Wat Mahathat Wachiramongkol (Wat Bang Thong) constitutes a significant activity that has brought about economic, social, and cultural transformations. These changes have contributed to job creation, career development, and income distribution within the local community. 2) The principle of the Four *Sappaya* in Buddhism provides guidelines for selecting suitable and supportive environments conducive to the practice of Dhamma. This encompasses appropriate dwellings, wholesome companionship, favorable climate, access to food and medicine, as well as association with virtuous and wise individuals. Such conditions enable practitioners to cultivate their potential and attain wholesome qualities, leading ultimately to the realization of the Path, Fruition, and Nibbana. 3) The promotion of the Four *Sappaya* in the management of Buddhist-oriented tourism at Wat Mahathat Wachiramongkol (Wat Bang Thong) serves as a model for fostering religious tourism. This approach encourages visitors who come to the temple for merit-making, worship, and appreciating sacred sites to develop faith and a willingness to embrace Buddhist teachings, thereby enhancing their spiritual and intellectual development

Keywords: Promotion, The Four *Sappaya* Principles, Wat Mahathat Wachiramongkol (Wat Bang Thong), Buddhist Tourism

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาการปฏิบัติธรรม ซึ่งแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีมาก่อน พ.ศ. 1 โดยคำว่าท่องเที่ยวปรากฏในคำบาลีว่า “จร” (อ่านว่า จะระ) ซึ่งปรากฏคำเกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ วิจรติ, สยจรติ แปลว่า เที่ยว สัณฺจโรไป (พระอุตรคณาธิการ (ชินนทร์ สระคำ) และจำลอง สารพัตนิก, 2555) ดังจะเห็นจากการเดินทางเชิงพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปในนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ซึ่งมักใช้ช่วงเวลาวันหยุดเทศกาล

โดยพระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว” หมายความว่า การจัดสร้าง พัฒนาและปรับปรุง แหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การรักษาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรม การท่องเที่ยว การพัฒนาบริการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว การสร้างและเผยแพร่ องค์ความรู้ทางการท่องเที่ยว การสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยว การรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว หรือการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงหลักการการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล ตลอดจนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ” (พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ฉบับที่ 2), 2562) นอกจากนี้ ภาครัฐยังดำเนินการด้านนโยบายหลายประการโดยเฉพาะด้าน Soft Power & THACCA ซึ่งมีการตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ Soft Power และผลักดันโครงการต่าง ๆ เช่น “1 Family 1 Soft Power” และงานเทศกาลระดับชาติ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวผ่านวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ และเตรียมจัดตั้ง Thailand Creative Culture Agency (THACCA) เพื่อเป็นหน่วยงานหลักขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมถึงด้านศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี ฯลฯ (วิกิพีเดีย, 2568) เนื่องจากการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างขั้นพื้นฐานของภาคคมนาคม รวมไปถึงการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะการส่งเสริมวัฒนธรรมนั้น จะต้องแสดงรายละเอียดและการจะสร้างความมั่นคงได้ต้องเป็นศูนย์รวมของจิตใจคนและผ่อนคลายจากนักท่องเที่ยว รวมไปถึงสามารถยกระดับจิตใจได้ด้วยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนานั้นมีส่วนช่วยในการทำให้เป็นจุดสนใจต่อนักท่องเที่ยวมาก ซึ่งทางวัดต้องให้ความสำคัญ เช่น การจัดสถานที่ การหาที่พักผ่อนหย่อนใจ การบริการที่จืดจางเพื่อรองรับคน (แพรววิทย์ ไพประพันธ์, 2563)

วัดมหาธาตุวรวิหาร ตั้งอยู่ที่บ้านบางโทง ตำบลนาเหนือ อำเภอบางบาล จังหวัดกระบี่ สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 2483 ในที่ดินบริจาคของนายเปล้า ทองศิริ นายมัน พงกิจ และนายน่วม คำพันธ์ บนพื้นที่กว่า 100 ไร่ บริเวณรอบวัดเป็นสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของกระบี่ (ปิ่น บุตรี, 2562) มีจุดแข็งในด้านภูมิศาสตร์ เนื่องจากตัวจังหวัดตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การท่องเที่ยวของฝั่งอันดามัน และได้เปรียบด้านการบริหารจัดการการปกครอง เป็นวัดที่มีความสงบ ร่มรื่น เหมาะสำหรับการพักผ่อนเป็นที่พักใจ สร้างขึ้นถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และมีความเป็นสัปปายะ เหมาะสมกับการเป็นสถานปฏิบัติ เป็นที่ยึดเหนี่ยวด้านจิตใจของประชาชนในจังหวัดกระบี่ มีผู้เยี่ยมชมมากที่สุดของภาคใต้ พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ เกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการจัดกิจกรรมการบูชาพระเชี้ยวแก้วสำคัญทางพระพุทธศาสนาพุทธบริษัทให้ความเคารพนับถือ เป็นต้น ภายในวัดประกอบด้วยอาคารที่ได้รับการตกแต่งงดงามจำนวนมาก ซึ่งสร้างขึ้นในเวลาที่แตกต่างกัน เป็นวัดที่ใหญ่ที่สุดและมีผู้คนนับถือมากที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดกระบี่ การสร้างเจดีย์ จุดเด่นของวัดคือพระมหาธาตุเจดีย์ เณริมพระเกียรติ 50 พรรษา มหาชีราลงกรณ ที่สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นดำรงพระราชอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร พระมหาธาตุเจดีย์มีความสูงประมาณ 95 เมตร บริเวณรอบ ๆ มีการประดับตกแต่งคล้ายคลึงกับมหาเจดีย์พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประเทศอินเดีย โดยรอบของพระมหาธาตุเจดีย์มีระเบียงทั้ง 4 ด้าน และมีพระพุทธรูปต่าง ๆ ประดิษฐานอยู่จำนวนมาก ภายในพระมหาธาตุเจดีย์มีพระพุทธรูปเป็นพระประธานองค์ใหญ่ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และตกแต่งด้วยลายกระหนก

ลายไทยอ่อนช้อย ภายในโบสถ์มีภาพวาดฝาผนังอยู่รอบ ๆ อีกทั้งมีพระพุทธรูปอยู่มากมายเช่นกัน ทั้งนี้ อาวาส (ที่อยู่) ที่อยู่ ที่พักอาศัย และสถานที่ปฏิบัติ มี 2 อย่าง ได้แก่ อาวาสสัปปายะ คือ ที่พัก ที่อยู่ ที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ และอาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พักที่อาศัย และสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติควรเลือกอยู่ในอาวาสสัปปายะเหมาะสมแก่การปฏิบัติ เห็นได้ว่าหลักสัปปายะที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นอุปการะให้เกิดปฏิสัมภิทา 4 ด้วยปัญญา ทำให้เกิดความเจริญแก่ผู้ปฏิบัติ ตลอดถึงสามารถบรรลุจุดหมายคือความสงบสุข มีพระนิพพานเป็นที่สุด (อง.สตตก. (ไทย) 23/38/59) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในปัจจุบันนี้ มีข่าวความเสื่อมเสียจากวงการพระพุทธศาสนาหลายกรณี ทำให้ประชาชนขาดความเคารพศรัทธาในตัวพระสงฆ์ผู้เป็นเสมือนตัวแทนสำคัญของพระพุทธศาสนา จึงทำให้พุทธบริษัทเริ่มไม่ค่อยสนใจในการเข้าวัดทำบุญ นอกจากนี้ ก็พบปัญหาแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมลงเนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างความเสียหายให้แก่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งทางบก และทางน้ำโดยเฉพาะพื้นที่ภาคใต้ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติทุกระดับ เข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมากควรผลักดันรูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวประเภทใหม่ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร และคณะ, 2556)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบำลือ จังหวัดกระบี่ โดยการศึกษาสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาวัด และแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน วัด และประเทศชาติ รวมทั้งสนใจที่จะศึกษาถึงด้านพุทธศิลป์ วัฒนธรรมประเพณี หลักธรรมและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในวัด ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบำลือ จังหวัดกระบี่ อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบำลือ จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบำลือ จังหวัดกระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการศึกษาเอกสาร (Documentary study) และการศึกษาภาคสนาม (Field study) ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบำลือ จังหวัดกระบี่ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ หรือเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และหลักสัปปายะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

1.2 การศึกษาในภาคสนาม ศึกษารูปแบบการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดกระบี่ โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1.2.1 กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะศึกษา โดยสำรวจ และศึกษาสภาพบริบทของวัด ศาสนสถาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และสภาพปัญหาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) เป็นต้น

1.2.2 ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) ประกอบด้วยพระสังฆาธิการผู้มีประสบการณ์ด้านการปกครอง ไวยาวัจกร/กรรมการ วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า และตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 20 รูป/คน ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาถึงกระบวนการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง)

1.2.3 ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง)

1.2.4 ถอดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง)”

1.2.5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย วัด ชุมชน และระดับสังคม

2. พื้นที่ดำเนินการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 พื้นที่ดำเนินการวิจัย ได้แก่ วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดกระบี่

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย

2.2.1 เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) จำนวน 1 รูป

2.2.2 ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 1 รูป

2.2.3 ไวยาวัจกร/กรรมการ วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) จำนวน 3 คน

2.2.4 ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 3 คน

2.2.5 ตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 3 คน

2.2.6 ผู้นำชุมชน/ประชาชน / มัคคุเทศก์ จำนวน 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ พัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) โดยผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยดำเนินการออกแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) โดยการใช้หลักอาวาส สัปปายะ หลักอาหารสัปปายะ

หลักบุคคลสัปายะ และหลักธรรมสัปายะ เพื่อการแก้ปัญหาด้านความสะอาด ด้านกิจกรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และด้านการประชาสัมพันธ์ของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

4.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้หลักสัปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) โดยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

4.5 ดำเนินการวิเคราะห์การส่งเสริมหลักสัปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

4.6 ถอดองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสัปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่”

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์พื้นที่ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อสรุปและเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลการวิจัยในรูปแบบการบรรยาย และในรูปแบบพรรณนาเนื้อความ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ผ่านการโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันเป็นเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และงานพุทธศิลป์ต่าง ๆ โดยกรมการศาสนาเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ และในแต่ละภูมิภาคของไทยจะมีรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวไปตามความเชื่อ และวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญ ซึ่งแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) มีหัวใจสำคัญ คือ

1.1 การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการเปิดประสบการณ์ด้านการเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและซึมซับวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนาโดยมีวัดอันเป็นศาสนสถานในการถ่ายทอดเรื่องราว กล่าวคือ เป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มีมองเห็นจากภายนอก ทั้งทางธรรมชาติ และทางศิลปวัฒนธรรม แล้วมองสรรพสิ่ง

โดยเป็นองค์รวม ให้เกิดความเข้าใจในความหมาย และซาบซึ้งถึงภายในอันเป็นธรรม และสามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างเกื้อกูลกันและกัน ซึ่งนำไปสู่การสร้างระบบโครงข่ายที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายมิติ คือ

1.1.1 ด้านเศรษฐกิจ

- เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เช่น งานบุญ เทศกาลประเพณี การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม

- สร้างรายได้เสริมให้แก่วัด ชุมชน และผู้ประกอบการท้องถิ่น เช่นการจำหน่ายของที่ระลึก อาหาร ที่พัก และที่พักแบบโฮมสเตย์ เป็นต้น

- กระจายรายได้สู่เมืองรองหรือพื้นที่ชนบทที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิม

1.1.2 ด้านสังคมและชุมชน

- ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมพุทธ

- เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าและประเพณีทางศาสนา

- เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชน-วัด-รัฐ-นักท่องเที่ยว

1.1.3 ด้านวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ

- ส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมและคุณค่าทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

- นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ การปฏิบัติธรรม-สมาธิ-จิตใจสงบ

- วัดกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับศาสนา

1.1.4 ด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน

- การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเน้น ความเรียบง่าย ประหยัด และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ (ลดขยะ, ลดการใช้ทรัพยากรเกินจำเป็น)

- วัดและชุมชนได้รับแรงสนับสนุนให้ออกแบบกิจกรรมที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับหลัก

พุทธธรรม

1.1.5 ด้านการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

- ดึงดูดชาวพุทธต่างชาติให้มาเยือนประเทศไทย เช่น การท่องเที่ยวตามรอยพุทธประวัติ

- เสริมสร้างภาพลักษณ์ไทยในฐานะ “ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก”

- เกิดความร่วมมือด้านศาสนาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

หลักจากนโยบายท่องเที่ยวเชิงพุทธ รายได้และเศรษฐกิจชุมชนเติบโต ชุมชนและวัดเข้มแข็ง สร้างการมีส่วนร่วมแล้ว สังคมสามารถเข้าถึงหลักธรรมและเกิดการพัฒนาคิดใจ นำไปสู่เกิดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้างภาพลักษณ์และบทบาทของสังคมชาวพุทธไทยในระดับเวทีโลก

1.2 เจ้าอาวาสมีแนวคิดวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา โดยการให้ทุกฝ่ายช่วยกันระดมความคิดในการพัฒนาวัด มีการประชุมปรึกษาหารือกับพระภิกษุ สามเณร บุคคลภายในวัด ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชนวางแผนระบบระเบียบและมีนโยบายจัดระบบสภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสงบร่มรื่น และมีความปลอดภัย คือ 1) สะอาด 2) สวยงาม 3) สงบ 4) เสียสละ 5) สามัคคี 6) มีมารยาท จึงมีการจัดภูมิทัศน์และรักษาความสะอาดได้อย่างดีเยี่ยม มีการปรับปรุงภูมิทัศน์รอบบริเวณวัด ให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม มีการ

ประดับตกแต่งรูปปั้นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และเน้นสภาพสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้มีความสงบ สะอาด สว่าง คุ้มร่มรื่น ปลอดภัยน่าอยู่อาศัยเป็นอย่างยิ่ง

1.3 สภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) การบริหารจัดการสร้างเส้นทางเพื่อความสะดวกสำหรับการเดินทางยังไม่พร้อมเท่าที่ควร ตลอดจนการเดินทางเข้า-ออกวัดไม่มีรถประจำทาง ทำให้สภาพการจราจรแออัด และไม่มีอาคารรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาพักค้างแรม ตลอดจนร้านค้าร้านอาหารรอบบริเวณวัดยังมีน้อย จึงไม่เพียงพอต่ออัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยว

2. หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเอื้ออำนวยต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา หรือการใช้ชีวิตอย่างร่มเย็นสงบสุข คำว่า สัปปายะ แปลว่า สิ่งที่เหมาะสม หรือสิ่งที่เกื้อกูล หมายถึง สิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยในการเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ตลอดจนการปฏิบัติตนอย่างสำรวมระวังอินทรีย์ทั้ง 6 อันเป็นขั้นตอนการเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย วาจา และจิตใจ หรือเกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติสมณวิปัสสนากรรมฐานของพระภิกษุสงฆ์ โดยเน้นการสอนให้อยู่กับธรรมชาติ เพื่อเข้าใจธรรมชาติให้มากที่สุด นำไปสู่การดำเนินชีวิตแบบสงบหรือสันโดษเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขัดเกลาจิตใจ ซึ่งหลักสัปปายะ มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ อาวาสสัปปายะ ที่อยู่อาศัยสงบ ร่มเย็น เหมาะสมต่อการภาวนา บุคคลสัปปายะ การคบหากับบุคคลผู้เป็นกัลยาณมิตร เกื้อกูลการพัฒนาจิตใจ อาหารสัปปายะ การบริโภคพอดี ถูกต้องตามกาล ถูกสุขลักษณะ ธรรมสัปปายะ หลักธรรมและการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาปัญญา เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักทางพระพุทธศาสนา

3. การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

3.1 การส่งเสริมหลักอาวาสสัปปายะ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) มีการปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยด้านอาวาส (สถานที่) โดยทางวัดได้มีการวางแผนผังปรับโครงสร้างอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ของวัดโดยแบ่งโซนหรือเขตของวัดให้เป็นเขต เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส เป็นต้น โดยออกแบบการสร้างอาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุดและชุมชน สร้างที่พักค้างแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและจัดระบบภายในวัด เช่น ลานจอดรถ ร้านขายของที่ระลึก โซนพักผ่อน ที่ปฏิบัติธรรม ให้โดยสะดวกปลอดภัย ทำให้วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการต้อนรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

3.2 การส่งเสริมหลักอาหารสัปปายะ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) มีการปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยด้านอาหารของวัด ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ตั้งพุทธเพื่อคอยให้บริการด้านอาหารหรือเครื่องดื่มบริเวณวัด ทำให้ระบบสาธารณูปโภคด้านโภชนาการของวัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ถูกหลักอนามัย และราคาไม่แพง เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัด และสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้ทั่วถึง เป็นที่ประทับใจเมื่อได้มาเยี่ยมชมเยือนวัด

3.3 การส่งเสริมหลักบุคคลสัปปายะ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) มีการปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยด้านบุคคล ด้วยการตั้งชมรมแม่คฤหบดีให้มีการทำงาน

เป็นทีม หรือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาฝึกฝนให้กับพระภิกษุ และชาวบ้านในชุมชน ให้เป็นมัคคุเทศก์ที่คอยแนะนำบรรยาย ที่มีลักษณะการพูดแบบสุภาพสละสลวย คือ พูดดีเป็นนัยสย เป็นการพูดชักนำให้นักท่องเที่ยวดำเนินการตามกฎระเบียบของสถานที่ท่องเที่ยว หรือเรื่องอื่นๆ เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัด เพื่อคอยบริการให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมทั่วถึงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของวัดได้และได้เข้าใจเรื่องราวประวัติของวัดโดยการได้ฟังการบรรยายของมัคคุเทศก์ที่ทางวัดได้จัดไว้บริการต้อนรับ

3.4 การส่งเสริมหลักธรรมสัปปายะ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) มีการปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยของวัดการประชาสัมพันธ์ด้วยทางวัดจัดทีมประชาสัมพันธ์ในการแพร่ข่าวสารข้อมูลของวัดให้นักท่องเที่ยวได้ทราบทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และมีการจัดโครงการต้นไม้พูดได้ เช่น มีแผ่นป้ายเขียนคติธรรมหรือสุภาษิต ตามต้นไม้ต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อบริการให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นได้ศึกษาเรียนรู้สิ่งที่ต้องการเกิดความรู้สึกประทับใจสามารถประชาสัมพันธ์ให้กับวัดได้อีกทางหนึ่ง และจัดให้มีที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตภายในวัดด้วยมีการบริการระบบ WIFI ฟรี เพื่อการสื่อสารที่สะดวกของนักท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์ด้วย เป็นต้น

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดมีการจัดการในการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เน้นพิธีกรรมทางศาสนาดีมาก แต่มีอุปสรรคด้านการจราจร ซึ่งทำให้การจัดสถานที่จอดรถยนต์ยังไม่เพียงพอ ระบบสาธารณสุข เช่น ห้องน้ำยังไม่เพียงพอ และไม่สะอาดเท่าที่ควร ร้านค้าต่าง ๆ ภายในวัดเป็นระเบียบแต่พอค่า แม่ค้าจากภายนอกเข้ามาจอดรถขายน้ำ ขยายกาแฟยังไม่เป็นระเบียบ ต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่นภายในวัดยังมีน้อยมาก ต้องจัดสวนและปลูกต้นไม้ใหญ่จะสร้างความสวยงาม ร่มรื่น และมีมุมถ่ายภาพมากขึ้น ทางวัดได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น การเที่ยว ชมเรื่องราวประเพณีวัฒนธรรมของชาวพื้นเมือง พิพิธภัณฑสถาน และพุทธประวัติผ่านภาพฝาผนัง ตลอดจนการชม ธรรมชาติที่มีความสวยงาม และจุดเด่นของวัดคือในเรื่องรูปทรงของพระธาตุเจดีย์ที่มีศิลปะแบบพุทธคยา และยังมีองค์พระประธานประจำอุโบสถที่มีประวัติการสร้างทุกอย่าง มีความงดงามในศิลปะยุคใหม่มีแห่งเดียวในประเทศไทยหรือในโลกก็ว่าได้ และมีนโยบายจัดระบบสภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสงบร่มรื่น ปลอดภัย คือ 1) สะอาด 2) สว่าง 3) สงบ 4) เสียสละ 5) สามัคคี ซึ่งมีข้อแตกต่างจากกับงานวิจัยของ อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การท่องเที่ยวแบบผจญภัยและกีฬา และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวในพื้นที่ของตำบลกุดช้างที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบผจญภัยและกีฬา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอนุรักษ์ เนื่องจากมีกิจกรรมการล่องแพและกิจกรรมการดูช้างหรือปางช้าง เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ มีการเข้าถึงสะดวก

และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านค้า ร้านอาหาร การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ (อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ, 2564)

จากที่ได้ศึกษาทำให้เห็นข้อแตกต่างว่า รูปแบบการท่องเที่ยวมีด้วยกันหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็มีการสร้างจุดเด่น และปรับปรุงจุดด้อยด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อประชาชนส่วนรวม ซึ่งการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวก็เป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

2. หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักสัปปายะ 4 ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายเล่ม ส่วนในคัมภีร์ชั้นรอง เช่น คัมภีร์อรรถกถา และคัมภีร์วิสุทธิมรรค โดยเฉพาะในพระสูตรมีการกล่าวถึงมากที่สุด มีการตีความเป็นสองลักษณะ คือ ในปฐมนิพนธ์สัปปายะปฏิปทาสูตร ปฐมสมุคฆาตสัปปายสูตร ทุตติยสมุคฆาตสัปปายสูตร ได้กล่าวถึงปฏิปทาสัปปายะอันได้แก่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน และสัปปายะที่เกื้อหนุนแก่การปฏิบัติธรรมอันได้แก่ อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม (ส.สพ. (ไทย) 18/147/180-181) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่

2.1 อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบายคือทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นร่มเย็นเป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย หรือวัด ราวป่า โคนต้นไม้ กุฏิสงฆ์ อาราม ที่มีความเหมาะสมเพื่อการประพฤติปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตตามสมควร

2.2 อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร ตลอดจนอาหารที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.3 บุคคลสัปปายะ ได้แก่ บุคคลเป็นที่สบาย คือ บุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

2.4 ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย โดยจุดมุ่งหมายหลักของวัดคือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นที่แสดงพระธรรมเทศนาหรือการกล่าวบรรยายธรรมให้พุทธศาสนิกชน ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือดำเนินชีวิตถูกต้องตามธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2567)

หลักสัปปายะ 4 ประการ เป็นหลักการดูพื้นที่ด้านภูมิศาสตร์สำหรับใช้พิจารณาหาสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย ทำให้พระภิกษุสงฆ์เกิดความสงบสุข ไม่ต้องลำบากขัดสนระหว่างการปฏิบัติ และนอกจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การประพฤติตนแล้ว การแวดล้อมด้วยผู้คนเป็นกัลยาณมิตรก็มีผลดีในการช่วยให้พัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่ ในจิตวิทยาเชิงบวก เชื่อว่า พฤติกรรม ความสุข และศักยภาพของมนุษย์ เกิดขึ้นได้ดีเมื่อบุคคลอยู่ใน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโต (growth-conducive environment) เช่น สถานที่อยู่ที่ปลอดภัยและสงบ การมีเครือข่ายสังคมที่สนับสนุน การมีพฤติกรรมสุขภาพที่สมดุล เช่น การกินนอน ออกกำลังกาย การเข้าถึงข้อมูล ความรู้ หรือปัญญาที่ช่วยให้เข้าใจชีวิตอย่างมีความหมาย คือเป็นเงื่อนไขที่สนับสนุนศักยภาพ ความสุข และความเข้มแข็งทางจิตใจของมนุษย์ ทั้งสองต่างมุ่งไปที่ การสร้างเงื่อนไขภายนอกและภายในที่เอื้อต่อการเติบโตของจิตใจ ส่วนจิตวิทยาสมัยใหม่ใช้คำว่า “supportive condition” แต่มีเป้าหมายเหมือนกันคือ สภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพที่สูงสุดของมนุษย์

3. การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุ วชิรมงคล (วัดบางโหลง) ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่นั้น พบว่า

3.1 การส่งเสริมหลักอวาสสัปปายะ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิร มงคล (วัดบางโหลง) เป็นการปรับปรุงจุดด้อยเรื่องอาคารสถานที่ โดยทางวัดได้วางแผนผังแบ่งเขตของวัดให้เป็นระเบียบ เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสังฆาวาส เป็นต้น และจัดระบบภายในวัด เช่น มีบริเวณลานจอดรถ ร้านขายของที่ระลึก โซนพักผ่อน และสร้างที่พักค้างแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยการออกแบบที่เน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด จะทำให้สถานที่ที่มีความสงบ มีความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีกิตติยาธร (นนทชัย เจริญยุทธ) และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ประการ ได้แก่ 1) ด้านอवासสัปปายะ เป็นการจัดการโบราณสถาน และที่สำคัญภายในวัดที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงโบราณสถานที่สำคัญตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ สะอาด (ศีล) สงบ (สมาธิ) และสว่าง (ปัญญา) 2) โดยได้จัดบริเวณวัดไว้อย่างร่มรื่น สงบร่มเย็น รุสีกสบายผ่อนคลาย (พระครูศรีกิตติยาธร (นนทชัย เจริญยุทธ) และคณะ, 2564)

3.2 การส่งเสริมหลักอาหารสัปปายะ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิร มงคล (วัดบางโหลง) การปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยด้านอาหารของวัด ด้วยการให้ร้านค้า ร้านอาหารภายในวัดหรือรอบบริเวณวัดมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ มีความสะอาด ถูกหลักอนามัย ตลอดจนการจำหน่ายอาหารในราคาที่ย่อมเยา และมีความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัด ดำเนินการไปด้วยความความเป็นระเบียบ และสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้ทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีชัย พลอามาตย์ และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนาเพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมด้านอาหารสัปปายะ คือ 1) อาหารที่ถูกหลักอนามัยประกอบด้วยอาหารที่มีครบห้าหมู่โดยจะเน้นไปเรื่องของอาหารที่ย่อยง่าย อาจแบ่งสำหรับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมหลากหลายเมนู และมีรายการอาหารแจ้งให้ทราบล่วงหน้า มีอาหารเจ อาหารมังสวิรัต ถือว่าเป็นอาหารที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่สำหรับคนที่มาปฏิบัติธรรมนั้นที่ยังต้องรับประทานโปรตีนจากเนื้อสัตว์ ก็ควรเน้นแบบอาหารย่อยง่าย เช่น เนื้อปลา เป็นต้น 2) วัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหาร เป็นสิ่งที่หาได้ง่ายจากท้องถิ่น อาทิ ผักสวนครัว ผักปลาตามฤดูกาล เนื้อปลา เนื้อไก่ และในอนาคตที่พระเณรหรือว่าบุคคลที่อยู่ในวัดนั้นได้ดำเนินการที่จะปลูกผักอินทรีย์ที่สามารถที่จะเป็นผักสดๆ ปลอดภัยสะอาด ประกอบอาหารได้ (ทวีชัย พลอามาตย์ และคณะ, 2564)

3.3 การส่งเสริมหลักธรรมสัปปายะ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิร มงคล (วัดบางโหลง) เป็นการปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยด้านบุคคล ด้วยการตั้งชมรมมัคคุเทศก์ ให้มีระบบการทำงานเป็นทีม หรือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาฝึกอบรมให้กับพระภิกษุ และชาวบ้านในชุมชน ในแนวทางการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี ที่มีคุณสมบัติของความเป็นกัลยาณมิตร บุคลิกยิ้มแย้มแจ่มใส คอยให้คำแนะนำนักท่องเที่ยวให้ดำเนินการตามกฎระเบียบของสถานที่ท่องเที่ยวในแหล่งศาสนสถาน จะทำให้นักท่องเที่ยวที่ได้เข้าชมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของวัด ได้ประสบการณ์ที่น่าประทับใจจากการเยี่ยมชมวัดแล้ว ยังได้เจอผู้คนที่เปี่ยมมิตร จะก่อให้เกิด

ประโยชน์อย่างสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการณัฐวรรธน์ ปุญญาโม (ทวีวรเกียรติ) และคณะ ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคลภายในวัด เพื่อให้บริการด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วยนักประชาสัมพันธ์ภายในวัด มัคคุเทศก์ บุคลากรที่คอยดูแลรักษาความปลอดภัย ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบตลอดเวลาดูแลการผ่านเข้าออกของบุคคลภายนอกและยานพาหนะทำการตรวจเช็คทรัพย์สินที่จะนำเข้าหรือส่งออกภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบ คอยอำนวยความสะดวกเรื่องการจราจร ทางเข้าออก และภายในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งมีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ด้านการบริการนักท่องเที่ยว และการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจและปลอดภัย (พระอธิการณัฐวรรธน์ ปุญญาโม (ทวีวรเกียรติ) และคณะ, 2568)

3.4 การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) การปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยด้านการปฏิบัติธรรม ทางวัดส่งเสริมให้มีกิจกรรมการประพฤติปฏิบัติ เช่น โครงการบวชนกขัมมะ (หรือที่เรียกว่า “บวชชีพรามณ์” หรือ “บวชนกขัมมะจาริณี/นกขัมมะจาริณ”) เป็นกิจกรรมเชิงพุทธศาสนาที่จัดขึ้นเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้นในระยะเวลาหนึ่ง โดยมีลักษณะสำคัญคือการสมาทาน ศีล 8 และปฏิบัติตามระเบียบวัตรอย่างสงบเสถียรคล้ายสมณะชั่วคราว จุดมุ่งหมายเพื่อสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และฝึกฝนจิตใจให้ห่างจากกิเลส ปลุกฝังความสงบ และพัฒนาปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูนิรมิตสังฆกิจ และคณะได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะเพื่อเป็นศูนย์การสอนวิปัสสนากรรมฐาน” ผลการวิจัยพบว่า 1) ในสมัยพุทธกาลพระสงฆ์ได้อาศัยอยู่ในวัดหรือเสนาสนะที่มีความสะดวก เหมาะสม หรือมีความเป็นสัปปายะในการศึกษาพระไตรปิฎกและการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน โดยเฉพาะที่อยู่อาศัยหรือเสนาสนะที่ตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมอันสะอาด สงบ ร่มเย็น และสอดคล้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ 2) วัดที่เป็นศูนย์การสอนวิปัสสนากรรมฐาน มีความพร้อมและมีการพัฒนาให้เป็นไปตามแนวสัปปายะ ทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัย สถานที่เดินทางและเส้นทางสัญจร พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิปัสสนาจารย์ ผู้ทรงคุณ มีอาหารที่บริบูรณ์ มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่สมดุลไม่ตึงไม่หย่อนเกินไป และ 3) แนวทางในการพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 1-3) เพื่อให้เป็นศูนย์การสอนวิปัสสนากรรมฐาน จะต้องพัฒนาใน 3 มิติสำคัญ คือ 1) ด้านสถานที่อยู่อาศัย และการขบฉัน 2) ด้านกายภาพเพื่อรองรับบุคคลและกิจกรรม และ 3) ด้านสภาพแวดล้อมโดยรอบวัด โดยเฉพาะเส้นทางสัญจร (พระครูนิรมิตสังฆกิจ และคณะ, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบ้านดง จังหวัดกระบี่ สรุปได้ว่า 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโพง) มีหัวใจสำคัญ คือการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและซึมซับแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาโดยมีวัดอันเป็นศาสนสถานในการถ่ายทอดเรื่องราว กล่าวคือ เป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มีมองเห็นจากภายนอก ทั้งทาง

ธรรมชาติดี และทางศิลปวัฒนธรรม แล้วมองสรรพสิ่งโดยเป็นองค์รวม 2) หลักสัปบายะ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นการกล่าวถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อประโยชน์ต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา 4 ประการ คือ 1) อาวาสสัปบายะ คือ ที่อยู่อาศัยที่มีความเหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจทุกประการสำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณร 2) อาหารสัปบายะ คือ อาหารที่สะอาด ถูกหลักอนามัย 3) บุคคลสัปบายะ คือ บุคคลที่อยู่ร่วมกันโดยกัลยาณมิตรธรรม สนับสนุนกันไปในแนวทางที่เป็นไปเพื่อความเจริญ 4) ธรรมสัปบายะ คือ สภาพที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 3) การส่งเสริมหลักสัปบายะ 4 เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดมหาธาตุ วชิรเมฆ (วัดบางโพง) ตำบลนาเหนือ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทางวัดได้ส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวผ่านรูปแบบกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทรมผ้าพระธาตุเจดีย์ สวดมนต์ข้ามปี พิธีตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ พิธีตักบาตรเทโว หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น ผ่านความร่วมมืออย่างจริงจังจากภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวผู้สนใจในความงดงามของพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเที่ยวในวัด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ ควรส่งเสริมให้มีสถานปฏิบัติธรรมประจำตำบล เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อช่วยขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาและสนับสนุนภาคการท่องเที่ยวในฝั่งอันดามัน ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรส่งเสริมให้วัดเป็นวัดต้นแบบ ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศิลปของพระพุทธศาสนา 2) ควรส่งเสริมบุคลากรด้านการวางแผนพัฒนาเชิงโครงสร้างด้านระบบรักษาความปลอดภัยด้วยระบบ AI อัจฉริยะ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และประชาชน 2) การส่งเสริมหลักสัปบายะ 4 ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนากับที่อยู่อาศัยของชุมชนเพื่อการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน 3) ศึกษาบริบทของชุมชน เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามแนวทางของหลักสัปบายะ 4

เอกสารอ้างอิง

- ทวีชัย พลอามาตย์ และคณะ. (2564). การพัฒนาสัปบายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสงฆ์ เพื่อสันติภาพ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 9(3), 1028-1039.
- ปิ่น บุตรี. (2562). วัดมหาธาตุวชิรเมฆ งามตระการตา มิ่งมงคลคู่ จ. กระบี่ ไต่พระบารมี “ในหลวง ร. 10”. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2568 จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9620000043767>
- พระครูนิรมิตสังฆกิจ และคณะ. (2567). การพัฒนาวัดตามหลักสัปบายะเพื่อเป็นศูนย์การสอนวิปัสสนากรรมฐาน. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(5), 1-12.
- พระครูศรีกิตติยาธรร (นนทชัย เจริญยุทธ) และคณะ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักสัปบายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอบางบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(2), 517-530.
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ฉบับที่ 2). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก หน้า 160-161 (22 พฤษภาคม 2562).
- พระอธิการณัฐวรรณ์ ปุณฺณกาโม (ทวีวรเกียรติ) และคณะ. (2568). การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนา วัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธศาสนศึกษา มจร. อุบลราชธานี, 7(1), 185-196.
- พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และจำลอง สารพัดนึก. (2555). พจนานุกรมบาลี-ไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสารจำกัด.
- แพรววิทย์ ไพประพันธ์. (2563). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดและชุมชน ในอำเภอสามพราณ จังหวัด นครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย. (2568). คณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์แห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2568 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2567). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษา พื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนเมืองและสภาพแวดล้อม. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.